

POSTANOWIENIE

Dnia 12 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Dorota Szczerbiak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Krzysztofa Czajki, w sprawie A. T., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 12 marca 2019 r., zażalenia prokuratora Prokuratury Okręgowej w P. oraz pełnomocnika W. T. na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 29 listopada 2018 r., sygn. akt Ko [...],

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

W dniu 3 października 2018 r. W. T. – syn A. T. złożył do Wojskowego Sądu Okręgowego w P. wniosek o unieważnienie wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r., sygn. O [...], w części dotyczącej A. T., skazującego A. T. na karę łączną 4 lat więzienia, z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych przez okres 3 lat i przepadek mienia za przestępstwa z art. 115 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 118 § 1 k.k.W.P. i z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 1 k.k.W.P. Orzeczono również wobec A. T. degradację za przestępstwo dezercji.

Wojskowy Sąd Okręgowy w P., w dniu 29 listopada 2018 r. postanowił:

„1. uznać za nieważny wyrok byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r. sygn. O [...] w części dotyczącej A. T. w zakresie skazania za przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P.;

2. nie uwzględnić wniosku w zakresie stwierdzenia nieważności wyroku z dnia 15 stycznia 1947 r. sygn. O [...] byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. odnośnie skazania A. T. za przestępstwo z art. 115 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 118 § 1 k.k.W.P.”

Orzeczenie to zaskarżył prokurator Prokuratury Okręgowej w P. oraz pełnomocnik W. T..

Prokurator zaskarżył postanowienie w części dotyczącej uznania za nieważny wyrok byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r., sygn. O [...] w części dotyczącej A. T. w zakresie skazania za przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P., zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia poprzez nieuwzględnienie, iż okoliczności ujawnione w toku postępowania, rozważone we wzajemnym powiązaniu, prowadzą do całkowicie pewnego wniosku, że nie zachodzą przesłanki do unieważnienia wyroku byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r. sygnatura akt O [...] w części dotyczącej A. T. w zakresie skazania za przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P.

W konkluzji prokurator wniósł o „uchylenie zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej uznania za nieważny wyroku byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r. sygn. O [...] w części dotyczącej A. T. (...) w zakresie skazania za przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P. i przekazanie niniejszej sprawy do ponownego rozpoznania przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P. jako właściwemu rzeczowo i miejscowo”.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył postanowienie w części dotyczącej pkt. 2 tego orzeczenia, zarzucając:

„1/ obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść postanowienia gdyż:

a/ z naruszeniem zasady interpretowania wątpliwości na korzyść wnioskodawcy /art. 5 § 2 k.p.k./ bezpodstawnie przyjęto, że opuszczenie

macierzystej jednostki i pozostawanie poza nią przez A. T., nie zawierało znamion jego sprzeciwu wobec istniejącego reżimu politycznego i wojskowego,

b/ wbrew zasadzie pełnego sporządzania uzasadnienia orzeczenia /art. 424 § 1 k.p.k./, nie rozważono wszechstronnie ówczesnych realiów wojskowych, poprzestając na tym, że powodem popełnienia dezercji, było niezadowolające /złej jakości/ wyżywienie,

2/ błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę postanowienia które mogły mieć wpływ na jego treść bowiem:

a/ nie uwzględniono tego, że pozostawanie A. T. poza macierzystą jednostką wojskową, pozostawało praktycznie w czasowym miejscowym zbiegu, z jego uczestnictwem w „Oddziale K.” i obydwie czyny zostały przerwane jego zatrzymaniem 2 września 1946 r.,

b/ nie wzięto pod uwagę, że opuszczenie jednostki było warunkiem koniecznym przystąpienia A. T. do w/wym. „Oddziału K.”, a następnie wykluczało jego powrót do jego jednostki [...] Pułku Lotniczego w W.,

c/ z udowodnionych faktów, że wszelkie namowy powrotu A. T. do jednostki do macierzystej jednostki nie odnosiły żadnych skutków, nie wyciągnięto wniosku, że temu po prostu sprzeciwiała się lojalność wobec członków Oddziału i dyscyplina tam panująca,

c/ nie uwzględniono tego, że A. T., opuszczając jednostkę miał już wysoce prawdopodobnie zamiar przystąpienia do Oddziału T., nie mógł tego podać podczas jego przesłuchania w śledztwie, w obawie przed zmuszaniem go do ujawnienia swych współtowarzyszy,

d/ przy wydaniu postanowienia nie kierowano się doświadczeniem życiowym i nie doceniono determinacji A. T., który podjął zamiar dezercji, dając wyraz swego sprzeciwu wobec ówczesnych realiów wojskowych, będącego patriotycznym przykładem dla innych żołnierzy”.

W konkluzji autor środka odwoławczego wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 29 listopada 2018 r., przez uznanie za nieważny wyrok byłego Wojskowego Sądu Okręgowego w P. z dnia 15 stycznia 1947 r. sygn. O [...], w zakresie skazania A. T. za przestępstwo z art. 115 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 118 § 1 k.k.W.P.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W obu środkach odwoławczych został podniesiony zarzut błędu w ustaleniach faktycznych. Należy przypomnieć, iż tego rodzaju naruszenie może być wynikiem nieprzestrzegania reguł swobodnej oceny dowodów, np. w zakresie logicznego rozumowania przez wyciąganie niewłaściwych wniosków z prawidłowo ustalonych faktów (tzw. błąd dowolności), lub następstwem pominięcia faktów bądź źródeł dowodowych o istotnym znaczeniu albo oparcia się na faktach niepotwierdzonych materiałem dowodowym (por. W. Grzeszczyk. Komentarz do art. 438, Kodeks postępowania karnego, wyd. IX, Lex 2015).

Z treści zażaleń wywnioskować trzeba, iż skarżący podnosili błąd w ustaleniach faktycznych w drugiej jego postaci, tj. poprzez nieustalenie wszystkich istotnych okoliczności sprawy. W ocenie Sadu Najwyższego, Sąd pierwszej instancji rzeczywiście dopuścił się takiego uchybienia przy rekonstrukcji stanu faktycznego. Bezspornie Wojskowy Sąd Okręgowy w P. nie poddał materiału dowodowego szczegółowej i wnikliwej analizie, a przeprowadzona ocena dowodów nie mieściła się w granicach wyznaczonych przez zasadę z art. 7 k.p.k. Dał temu wyraz w uzasadnieniu orzeczenia, które było niekompletne, niespójne i nielogiczne, a analiza rezultatów postępowania dowodowego nie znalazła swojego odbicia w dokonanej rekonstrukcji stanu faktycznego.

Lektura zażaleń dokonana w konfrontacji z treścią uzasadnienia orzeczenia Sądu pierwszej instancji, prowadzić musi do wniosku, iż prezentowane przez skarżących argumenty nie sprowadzają się jedynie do przedstawienia innej niż ustalona przez Sąd wersji wydarzeń. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia niewątpliwie jest skąpe i nie przynosi odpowiedzi na wiele pytań rodzących się w tej sprawie. Zwrócił na to uwagę zarówno pełnomocnik wnioskodawcy, jak i prokurator, choć z różnej perspektywy, adekwatnie do kierunku swojego środka odwoławczego.

Autorom obu środków odwoławczych nie umknęła także zasada dotycząca tego, że dla skutecznego podniesienia zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych koniecznym jest wykazanie konkretnych uchybień w ocenie materiału dowodowego, jakich dopuścił się sąd w świetle zasad logicznego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, a sama tylko możliwość przeciwstawienia ustaleniom sądu odmiennego poglądu nie wystarcza do stwierdzenia, że sąd

popęłnił istotny błąd ustaleń faktycznych (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 września 2012 r., II Aka 329/12, LEX nr 1217695).

Prezentując w środku odwoławczym własny, alternatywny przebieg zdarzenia, skarżący nie polemizowali jedynie z Sądem niższej instancji w kwestii ustalonego przez ten organ stanu faktycznego. Nie można też mieć przy tym wrażenia, iż te wersje ukształtowane zostały przez skarżących dopiero przy formułowaniu środka odwoławczego, w reakcji na nieaprobowane przez nich rozstrzygnięcie.

Próżno bowiem szukać w uzasadnieniu postanowienia Wojskowego Sądu Okręgowego w P. przeprowadzenia analizy w kontekście wskazanym zarówno przez pełnomocnika wnioskodawcy, jak i prokuratora w ich zażaleniach. Dotyczy to zwłaszcza rozstrzygnięcia co do powodu opuszczenia przez A. T. jednostki macierzystej oraz zbiegania się pod względem czasu okresu trwania dezercji z działaniem w „Oddziale K.”. Uzasadnienie nie zawiera bowiem w żaden logiczny sposób wyjaśnienia dlaczego dezercja miała zdaniem Sądu pierwszej instancji nie być wyrazem sprzeciwu wobec istniejącego reżimu politycznego i wojskowego, skoro w tym samym czasie A. T. uczestniczył w czynnościach grupy posiadającej walor działania na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Z drugiej zaś strony, jak słusznie podnosi prokurator, Wojskowy Sąd Okręgowy w P. nie uczynił zadość wymogowi zbadania okoliczności ujawnionych w toku postępowania, rozważonych we wzajemnym powiązaniu, a odnoszących się do skazania A. T. za przestępstwo z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P. Rację trzeba bowiem przyznać prokuratorowi, iż Sąd pierwszej instancji nie poddał wyczerpującej ocenie, czy działanie A. T. miało charakter świadomy i celowy na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Nie zweryfikował również tego, czy dowody zebrane w sprawie, pozwalają w innym świetle ocenić charakter wydarzeń, w których uczestniczył A. T.. W tym zakresie szczególnej wnikliwości będzie wymagać ustalenie czy A. T. rzeczywiście wszedł w porozumienie – jak to określa opis przypisanego mu czynu – z bandą „K.” i jeśli tak, to jaką miał w tym zakresie wiedzę o działalności tej grupy i w związku z tym jakie towarzyszyły mu motywacje. Z jednej bowiem strony mogły to być pobudki patriotyczne, z drugiej zaś zwykła obawa przed odpowiedzialnością za dezercję.

Jeżeli w wyniku tych rozważań przeważałaby obawa przed odpowiedzialnością za dezercję, konieczne byłoby ustalenie czy skazanie za czyn z art. 88 § 1 k.k.W.P. w zw. z art. 86 § 2 k.k.W.P. nie nastąpiło z powodu działalności w ramach grupy „K.”, co z kolei nakazywałoby dokonanie ustaleń dotyczących charakteru działalności tej grupy, oczywiście w kontekście znamienia „działania na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”.

W postępowaniu ponownym Sąd pierwszej instancji będzie zatem zobowiązany do powtórnej całościowej weryfikacji informacji dotyczących działalności A. T. i oceny czy rzeczywiście miały one charakter niepodległościowy, a jeżeli tak, to czy w związku z takim ustaleniem oba czyny nie powinny być potraktowane tak samo pod kątem uznania wyroku jako nieważnego, w myśl ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2018 r., poz. 2099). W tym bowiem kontekście związek między przypisanymi wnioskodawcy czynami jest nierozzerwalny i nie ma żadnych przesłanek do traktowania każdego z nich jako popełnionego z innych pobudek. Nie można przecież zapominać, że przestępstwo dezercji jest przestępstwem trwałym i nie wyklucza ustalenia różnych powodów decyzji o opuszczeniu jednostki wojskowej oraz dalszej realizacji zamiaru trwałego uchylania się od służby wojskowej.

Z tych też względów Sąd Najwyższy zaskarżone postanowienie uchylił i sprawę przekazał Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania. Brak wystarczających ustaleń faktycznych uniemożliwił podejmowanie rozstrzygnięcia wnioskowanego przez pełnomocnika wnioskodawcy, a niewykluczone, że konieczność pogłębienia ocen i ustaleń będzie wymagała poszerzenia postępowania dowodowego.